[2009] 4 S.C.R. 283

ହିରାଲାଲ
ବନାମ
ଏମ୍.ପି.ରାଜ୍ୟ

ଅପରାଧିକ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା- 473/2009

16 ମାର୍ଚ୍ଚ, 2009

(ଡଃ ଅରିଜିତ ପଶାୟତ ଏବଂ ଅଶୋକ କୁମାର ଗାଙ୍ଗୁଲୀ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଦ୍ୱୟ)

ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860:

ଧାରା 302- ଅପିଲକାରୀ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିବା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡିତ- ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାଏମ ରଖାଯାଇଛି- ଅପିଲରେ, ଦର୍ଶାଯାଇଛି: ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏବଂ ନାଏବ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୁଇଟି ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନରେ ଥିବା ବିସଙ୍ଗତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି, ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଅସୁରକ୍ଷିତ ହେବ - ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ରଦ୍ଦ କରାଗଲା – ସାକ୍ଷ୍ୟ- ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ ।

ଆଇପିସିର ଧାରା- 302 ଅଧୀନରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଉପରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅପିଲ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ ଏବଂ ସେଥିରେ ଥିବା ସ୍ୱଷ୍ଟ ବିସଙ୍ଗତି ସହିତ ସମ୍ପର୍କିତ ଅଟେ ।

ଅପିଲକୁ ଅନୁମତି ଦେଇ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ

ଦର୍ଶାଇଥିଲେ: ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି କଥିତ ସମ୍ଭାବନା ଉପରେ ହଠାତ୍ ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ଯେ, ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟମାନେ ମୃତକଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ ଦେବାକୁ ବାଧ କରିଥାଇପାରନ୍ତି । ଏପରି ଉପସଂହାରକୁ ଯଥାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସାରବାନ ନଥିରେ ଅଣାଯାଇ ନଥିଲା । ନାଏବ ତହସିଲଦାର ଯିଏ Exh.D4 ନଥିଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟକୁ ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ-8 ଭାବରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ବୟାନ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଥିଲା ଯେ, ସେ ବୟାନ ନଥିଭୁକ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ, ଦୁଇଟି ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନରେ ସ୍ୱଷ୍ଟ ବିସଂଗତିକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଅସୁରକ୍ଷିତ ହେବ ।

ଅପରାଧିକ ଅପିଲ କ୍ଷେତ୍ରାଧିକାରିତା : ଅପରାଧିକ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା- 473/2009 ।

ଅପରାଧିକ ଅପିଲ ସଂଖ୍ୟା- 114/1994ରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ତା05.03.2008ରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ।

ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏସ୍.ଏସ୍.ତିୱାରି, ଏମ୍.ପି.ସିଂହ, ବିପିନ ଗୁପ୍ତା ।

ଉତ୍ତରଦାତାଙ୍କ ପାଇଁ ବିଭା ଦତ୍ତା ମଖିଜା ।

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା

ଡଃ ଅରିଜିତ ପଶାୟତ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ।

1. ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା ।
2. ଏହି ଆବେଦନରେ ଜବଲପୁରସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟର ଏକ ଖଣ୍ଡପୀଠଙ୍କର ରାୟକୁ ଆପତ୍ତି କରାଯାଇଛି ଯେଉଁଥିରେ ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 ର ଧାରା- 302 (ସଂକ୍ଷେପରେ 'ଆଇପିସି') ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତକୁ କାଏମ ରଖାଯାଇଛି ।
3. ସଂକ୍ଷେପରେ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା:

ପ୍ରେମା ବାଈ (ଏଠାରେ 'ମୃତକ' ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି) 18.7.1992ରେ ଛତରପୁର ଜିଲ୍ଲା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ । ଅପିଲକାରୀ ହେଉଛନ୍ତି ମୃତକଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ।

ମୃତ ମହିଳାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ସହିତ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନଥିଲା କାରଣ ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ନଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କ ଭାଇ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବଳାତ୍କାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ଏବଂ ମୃତକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପଞ୍ଚାୟତ ଡକାଯାଇଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ଏବଂ କକା ଏକ ଚୁକ୍ତିନାମା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ (ପିଏଫ୍ 4) ନିଷ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏପରି କୌଣସି ଘଟଣା ଘଟିବ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ମୃତକ 18.07.1992ରେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । 19.6.1992 ରେ, ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂ ମୃତକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଝଗଡ଼ା ହୋଇଥିଲା । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ଆବେଦନକାରୀ ମୃତକଙ୍କ ଉପରେ କିରୋସିନି ତେଲ ଛିଞ୍ଚି ତାଙ୍କୁ ଜାଳି ଦେଇଥିଲେ । ମୃତକଙ୍କୁ 20.6.1992ରେ ଲୋନ୍ଦି ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନିଆଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ଛତରପୁରର ଜିଲ୍ଲା ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କର 18.7.1992ରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ଏଫ୍ଆଇଆର୍ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିଲା । ମୃତକଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘୋଷଣା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା, ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ତଦନ୍ତ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ, ଅପିଲକାରୀଙ୍କ ଦୋଷାରୋପ ଫର୍ଦ୍ଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ମାମଲାଟି ବିଚାର ପାଇଁ ଦୌରା ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ପଠାଯାଇଥିଲା ।

ଅପିଲକାରୀ ଦୋଷ ନମାନି କରି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ଦାବି କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରତିବାଦ ହେଉଛି ଯେ, ସେ ମୃତକଙ୍କୁ ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କ ପିତାମାତା ଏବଂ କାକାଙ୍କ ସହିତ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ଆଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ

ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପୋଲିସ ଗିରଫ କରିଥିଲା । ମୃତକ ଖାଦ୍ୟ ରାନ୍ଧିବା ସମୟରେ ଜଳି ଯାଇଥିଲେ, ହେମୱତୀ ବାଇ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳକୁ ଆସି ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ ଜଣାଇଥିଲେ । ପୂର୍ବ ରାଗର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ସାକ୍ଷୀମାନେ ମିଛ କହୁଛନ୍ତି ।

ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅପିଲକାରୀ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ପାଇଁ ସାତ ଜଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରିଥିଲେ ଯେତେବେଳେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଅପିଲକାରୀ ଆଠ ଜଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରିଥିଲେ । ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ଶୁଣିବା ପରେ ଏବଂ ପ୍ରମାଣ ଏବଂ ନଥିରେ ଥିବା ସାରବାନକୁ ବିଚାର କରି, ବିଚାର କରିଥବା ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଉପରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ଧାରା- 302 ଆଇପିସି ଅଧୀନରେ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ । ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ଦଣ୍ଡାଦେଶର ରାୟରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଏକ ଅପିଲ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରାଥମିକ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା ଯେ, ଦିଆଯାଇଥିବା ବୟାନଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲା । ଦୁଇଟି ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ (Exh.D4 ଏବଂ Exh.03) ଅଛି । ତେଣୁ ବିଚାର କରିଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାରେ ଯଥାର୍ଥ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ରାଜ୍ୟର ମତ ଥିଲା ଯେ, ପ୍ରଥମ ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ (Exh.D4) ଚାପର ଫଳାଫଳ ଥିଲା ଏବଂ ତେଣୁ, ଏହାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଖାରଜ କରାଯାଇଛି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ରାଜ୍ୟର ଯୁକ୍ତିକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅପିଲକୁ ଖାରଜ କରିଥିଲେ ।

4. ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଆଯାଇଥିବା ଯୁକ୍ତିକୁ ପୁନରାବୃତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ।
5. ନିସନ୍ଦେହରେ, ଜଣେ ନାୟବ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରଥମ ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନରେ, ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ସେ ନିଜ ଉପରେ କିରୋସିନ ଢାଳି ନିଜକୁ ଜାଳି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ନାୟବ ତହସିଲଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘୋଷଣାରେ, ଏକ ବିପରୀତ ବୟାନ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଏହା ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ, ପୂର୍ବରୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ କରାଯାଇଥିଲା । ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଡଃ ଚତୁର୍ବେଦୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ଯିଏ କହିଥିଲେ ଯେ, ମୃତକଙ୍କୁ ଶଯ୍ୟା ସଂଖ୍ୟା-8ରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମୃତକଙ୍କ ବାପା କହିଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ।
6. ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟମାନେ ମୃତକଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଥାଇପାରନ୍ତି ବୋଲି କଥିତ ସମ୍ଭାବନା ଉପରେ ବିଚାର କରିଥିବା ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ହଠାତ୍ ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏପରି ଉପସଂହାରକୁ ଯଥାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସାରବାନ ନଥିରେ ଅଣାଯାଇ ନଥିଲା । ନାୟବ ତହସିଲଦାର ଯିଏ Exh.04 ନଥିଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟକୁ ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ-8 ଭାବରେ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ବୟାନ ସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା ଯେ, ସେ ବୟାନ ନଥିଭୁକ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ,

ଦୁଇଟି ମୃତ୍ୟୁକାଳୀନ ବୟାନରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅସଙ୍ଗତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଅସୁରକ୍ଷିତ ହେବ ।

7. ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତକୁ ରଦ୍ଦ କରାଯାଇଛି । ଅପିଲକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା । ଯଦି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କିତ ମାମଲାରେ ତାଙ୍କୁ ହାଜତରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ଅପିଲକାରୀଙ୍କୁ ତୁରନ୍ତ ହାଜତରୁ ମୁକ୍ତ କରାଯାଉ ।

ଜି.ଏନ୍. ଅପିଲକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଅନୁବାଦିକା :

ଶ୍ରୀମତୀ ଲୋପାମୁଦ୍ରା ମହାନ୍ତି
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ